

got för vissa nutida »evangeliska» liturgiska reformatorer att observera.

Med avseende på tidegården kunna vi här endast påpeka, att De officiis icke upptager något Psalterium (såsom ännu Aspöboken gör). Däremot är ur Temporalet allt nödvändigt material för matutin, laudes, vesper och kompletorium medtaget. Ur Commune Sanctorum meddelas officierna »in communi de apostolis» och »in communi martyrum». Ur Sanctoralet meddelas officier för alla de i Kyrkoordningen uppräknade helgondagarne jämte Ericus och Laurentius, i den mån icke de båda ur Commune Sanctorum upptagna ritualen borde komma till användning.

Handskriftens utgivande synes hava skett med största noggrannhet och omsorg. Särskilt bör man vara utgivaren tacksam för den synnerligen överskådliga uppdelning, som han givit texten. För många torde ock den svenska översättning, som meddelas, vara mycket tacknämlig. I stort sett synes det hava lyckats författaren att på ett både exakt och lättflytande sätt återgiva innehållet. Att han icke alltid lyckats få fullgoda svenska uttryck för de ofta ytterst svåröversättliga liturgiska termerna, är icke ägnat att förvåna. Så torde »Complenda» (s. 39, tacksägelsebönen efter nattvarden) kunna återges bättre än med det rent misslyckade uttrycket »fulländningsbön». Å sid. 55 över-

sättes *Benedicamus summum* med »högtidens», å sid. 57 åter *Kyrie summum* med »det festliga». Här hade givetvis konsekvens varit önskvärd. Ingen av översättningarna äro emellertid fullt tillfredsställande. Bäst hade kanske varit att icke översätta uttrycket men i en not lämna förklaring.

I ett fall är utgivarens svenska terminologi rent vilseledande. Han översätter nämligen (enligt en not å sid. 45) *Cantus de tempore* omväxlande med kyrkotidssång eller tidesång och tidegårdssång. Märkligt nog påpekar han ej samtidigt, att han ock använder översättningen »kyrkoårssången» (s. 123). Av alla dessa namn synes likväl detta sista (kyrkoårssången) vara det bästa och det enda någorlunda tillfredsställande. I synnerhet namnet tidegårdssång är missvisande, då enligt det vanliga språkbruket därmed åsyftas officiet (*horæ canonicæ*) och även inom detta allt efter dagens karaktär förekommer än »kyrkoårssång» (*Temporalet*), än »helgonsång» (*Sanctoralet* och *Commune Sanctorum*). Såväl mässan som tidegården sluter sålunda inom sig både kyrkoårssång och helgonsång.

Det är att hoppas, att utgivaren måtte bli i stånd att låta denna del av »*Liturgia Suecana*» snart följas av de i företalet i utsikt ställda delarna. Icke minst Laurentius Petris traktat om lektionstonerna torde kunna påräkna ett stort intresse.

Knut Peters.

Matteusp passionen i Leipzigs Thomaskyrka.

Höjdpunkten i det kyrkomusikaliska livet i Leipzig under den stilla veckan bildar självfallet det till Thomaskyrkan förlagda framföran-

det av Bachs Matteusp passion. I år har det kommit till utförande tre gånger offentligt under påskveckan: på tisdagen för arbetarnas bild-

ningsförbund, på onsdagen såsom generalrepetition samt på långfredagens afton. Det torde knappast behöva sägas, att dessa möjligheter till beivrande av passionen verkligen av allmänheten utnyttjats till det yttersta. Själva kyrkorummet, den gotiska treskeppiga hallkyrkan, med de stolta musikaliska traditionerna, skänker en den värdigaste ram åt det hela. Det måste dock sägas, att åhörarna, särskilt vid onsdagens generalrepetition, i gemen tycktes äga mycket litet förståelse för rummets krav på värdighet i uppförandet. Under högljutt sorl samlades både »publik» och medverkande medlemmar av kör och orkester.

Passionen framfördes i år såsom Leipzigs Stadsorkesters 73 långfredagsuppförande. Som kör medverkade Gewandhauschor, Thomakörerna och ytterligare en gosskör, inalles ungefär 400 röster och 100 mans orkester. Neubert-cembalon spelades av kyrkans organist Günther Ramin, och av solisterna må här endast ett namn nämnas: den även i Sverige kände dr. Wolfgang Rosenthal från Leipzig, vilken i passionen framförde Kristusorden. Ledaren för det hela, professorn vid musikkonservatoriet i Leipzig, tillika ledare för dess kyrkomusikaliska institut, teologie och filosofie hedersdoktor Karl Straube, är sedan 10 år Thomaskörens ledare men ock sedan 1903 ledare för Bachföreningen, vilken 1921 sammanslogs med Gewandhauschor. Under en lång följd av år har han alltså haft tillfälle framföra Matteuspassionen och därvid fostrat sina medverkande till förståelse för den Bachska tonkonstens särprägel och krav.

Så oerhörda som dessa äro, har Straube ännu ej ansett sig böra utföra verket enbart med Thomas-

kören. Det är emellertid ej uteslutet, att så kommer att ske till nästa år, då man planerar att i samband med årets allmänna Bachfest högtidlighålla 300-årsminnet av passionens första framförande. Som beaktat synes den musikhistoriska forskningen numera benägen anse, att verket självt är något äldre.

För åtskilliga av denna tidskrifts läsare torde det vara av intresse att få del av i vilken omfattning passionen framföres här i Leipzig. Straube har under sin tid som ledare för Thomaskören strävat efter att få verket framfört så obesekret som möjligt. I år framfördes sålunda hela den första delen fullständigt obesekuren. I den andra delen hade några uteslutningar gjorts. Dessa uteslutningar gingo ut över ariorna, nämligen de fem: n:r 41 i Peters klaverutdrag: Geduld, wenn meine falsche Zungen; n:r 61: Können Tränen meiner Wangen, n:r 66: Komm, süßes Kreuz, n:r 70: Sehst, Jesus hat die Hand och n:r 75: Mache dich, mein Herze, rein. Några smärre uteslutningar förekomma jämväl ifråga om evangelieberättelsen, varjämte ariorna vid da capo starkt förkortades. Till nästa år torde verket komma att framföras i fullständigt obesekret skick. Det torde väl dock vara möjligt endast genom dess fördelning på två uppföranden. Redan i sitt nuvarande skick krävde utförandet nära fyra timmar.

Om själva utförandet kan knappast sägas annat, än att alla de förväntningar, som man gör sig, då en i Bach's anda så fostrad och mogen konstnär som Straube står för ledningen, fullt uppfylldes. Konstnärligt genomfört och religiöst djupt uppfattat gav utförandet en förnimmelse av kongenialitet med verket självt. Under sorgfälligt ut-

präglade av varje detalj låter Straubes tolkning Matteuspassionen framstå såsom en i sig sluten, underbar helhet.

De upprörda folkscenerna i passionens senare del präglades av en kraftig, nästan kuslig realism. Kårsatsen över folkets rop: »Hans blod komme över oss och våra barn», blev med sitt accelerando till en veritabel häxdans. Korallernas karaktär av stilla tillbedjan, tillförsikt eller ånger fingo bestämma över deras skiftande tempo.

Till bevarande av verkets kyrkliga karaktär var det av synnerligen fördelaktig verkan, att evangelistens ord stöddes av ackompangemang från cembalo. Här hade den kyliga, profana klangen, som ackompangemanget från flygel nödvändigtvis ger, fått en ersättning, som fullt smälte in både i kyrkorummet och i det svagare orkesterackompangemanget.

*

Inför Matteuspassionen blekna de övriga i sig själva mycket aktningvärda kyrkomusikaliska prestationerna, som bjödos i Leipzig under passionsveckan. De må dock helt kort få sitt omnämnande.

Thomanerna framträdde med en motett skärtorsdagsmiddagen och en andra lördagens middag, samt på påskdagens huvudgudstjänst med Bachs kantat: Christ ist erstanden, den senare med orkester. Samtliga partier, även solosatser, bringar kören själv till utförande. Skärtorsdagens motett upptog Brahms orgelförspel till O, Herzleid och Regers gripande koralkantat: O, huvud, blodigt, sårat, med fiol, oboe, orgel och kör samt solostämmor. Ett tacksamt, icke alltför stort verk, som borde observeras mera i Sverige.

Skärtorsdagsaftonen gavs i Universitetskyrkan Herzogenbergs Passionsatorium för kör, solo, orkester, klaver, församlingssång och orgel av Universitetskyrkans kör, studentorkestern och medverkande solister under prof. Hans Hofmanns ledning.

Oratoriet är ett intressant verk av relativ modern struktur, som står mellan Bach och Mendelssohn, ehuru anspråklösare i formen. Textsammanställningen är utförd synnerligen förtjänstfullt. Evangelieberättelsen är en kompilation från flera håll och fördelar sig på två avdelningar: Skärtorsdag och Långfredag. Utförandet fördelas enligt klassiskt mönster på soloröster och kör. Musiken härtill är tämligen melodiös utan att dock slå över i arian. På ett fullkomligt överlägset sätt låter Herzogenberg därvid texten komma till sin rätt.

Här och var — dock endast sparsamt i jämförelse med Bach och Mendelssohn — avbryter han framställningen med fromma reflektioner eller böner, vanligen ord ur bibeln, liturgi eller psalmbok. Psalmerna införas icke såsom körsättningar utan såsom församlingssånger. Det är ock intressant att se, huru Herzogenberg, själv katolik, bevisar sig vara väl förtrogen med den evangeliska psalmen såväl som med koralen. De av honom i passionsoratoriet brukade koralmelodierna (sv. psb. 45, 520, 113 och 518) höra ju till de allra förnämligaste, som kyrkan äger.

Det kan tyckas, som om H. i detta sitt passionsatorium sökt syntetiskt samarbeta det värdefullaste från de evangeliska och romerska konfessionerna. Vid sidan av de evangeliska koralerna och psalmerna inför han, efter nattvardsberättelsen, en i litanieform uppbyggd

åkallan på gammalkyrkliga motiv, där den unisona manskören utför officiantens partes, medan hela kören svarar »Dig vare ära i evighet». Det måste emellertid sägas, att detta textligt sett mycket förtjänstfulla parti i oratoriet knappast fått en motsvarande musikalisk dräkt.

Koralernas mellanspel liksom ackompanjeringen till de större kör-satserna utfördes av orkester; till evangelistens och de övriga solisternas partier skötte flygeln ackompanjemanget utom i fråga om Kristusorden, där orgeln trädde in.

A. Adell.

Kyrkomusikalisk forskning och praxis.

För kännedomen om medeltidens allmänna kultur är kunskapen om denna periods kyrkliga organisationer av utomordentlig vikt. Kyrkan intog den centrala ställningen i staten och sträckte sitt inflytande ut över varje detalj, som gick utanför det animala livets enklaste nödortf; hon övervakade sina barn från vaggan till graven, för varje viktigare tilldragelse i deras liv hade hon noggranna föreskrifter och in i enskildheter gående regler. Kyrkans kultureremoniel ingick i det allmänna som en integrerande del men av vida högre, symbolisk art; dess fester voro hela samhällets, liksom omvänt varje förhandling, huru världslig den än månne vara, blev omramad och helgad av kyrkliga ceremonier. Det är därför naturligt, att denna kyrkas musik också blev samhällets i en vida universellare och naturligare utsträckning, än vi numera ens förmå föreställa oss. Om musikens stora roll i katolsk gudstjänst torde icke behöva ingående ordas. Man kan lugnt fastslå, att den allt från kristendomens första dagar intagit en ställning, sidordnad med denna religions egna heliga texter. Jag finner detta uttalades sanning bevisad av det faktum, att musiken *icke blott* var och alltjämt är av *beledsagande roll* inom den katolska kulturen, *den är*

understundom själv kult, helig kult-handling. Under det att den katolska mässans ingångsstycke, *introitus*, har karaktären av beledsagande musik, som blygsamt bör hålla sig i bakgrunden, finnes det återigen andra sånger, de s. k. responsoriala solomelodierna, *graduale, alleluia, tractus*, vilka ha liturgisk egenrätt, själva äro liturgi och icke ha att beledsaga någon liturgisk handling. Musiken, förbunden med ordet, är inom katolsk liturgi med kulthandlingen likaberättigad.

Om en faktor av så genomgripande betydelse för såväl samhällets som varje enskild människas liv försummas vid en undersökning av medeltidens allmänna habitus, äventyras riktigheten i bilden härav därhän, att vi i själva verket torde få en vrångbild. Varje kulturepok måste ju bedömas ur dess egna förutsättningar, ej ur våra, medeltidens människa bör ses i sitt förhållande till den stora maktfaktor, som heter kyrkan.

Under sådana förhållanden är det blott naturligt, att den kyrkliga musiken förmår avspegla åtminstone något av medeltidens eget liv. På kultens utformning hade generation efter generation arbetat, till dess den förelåg som ett avslutat helt. Men under det att ett dylikt resultat kan sägas vara uppnått re-